

قاریان هفت‌گانه(قرّاء سبعه) و راویان چهارده‌گانه

ن. ج. داود، مترجم عرب قرآن در مقدمه ترجمه خود از قرآن می‌نویسد: «با توجه به اینکه قرآن در اصل به خط کوفی نوشته شده بود و دارای حرکت و نقطه نبود، قرائت‌های مختلفی از آن توسط مسلمانان بوجود آمده‌است که به یک اندازه دارای ارزش و رسمیت می‌باشند»

با توجه به نوشته این دانشمند دینی، نوشتارهای مختلفی از قرآن وجود دارد، اما طبیعت این نوشتارهای مختلف چیست؟ برای پاسخ به این پرسش باید در نظر داشت که قرآن توسط اشخاصی که «قاری قرآن» حساب می‌شوند نوشته شده‌است و با نام این افراد به یادگار مانده‌است. قرائت‌های مشهوری از قرآن در قرن‌های اولیه اسلام وجود داشت. این قرائت‌های مختلف قرآنی در نهایت توسط افرادی که نوشتن می‌دانستند بصورت نوشته در آمد، به آن افراد راوی گفته می‌شود که قرائت‌هایی از قرآن را روایت کرده‌اند. بنابر این در واقع هر نسخه از قرآن نقل قولی است که توسط یک راوی از یک قاری قرآن انجام گرفته‌است و قرآن را نمی‌توان خواند مگر اینکه به یکی از راوی‌ها و قاری‌ها اعتماد کرد.

نوشتار زیر که توسط یک مسلمان نوشته شده‌است این مهم را با جزئیات بیشتری شرح می‌دهد: «قاریان بسیاری وجود داشتند و تعداد آنها به دلیل اینکه افرادی که قرآن را حفظ کرده بودند می‌مردند زیاد شد و کار آنها اهمیت بیشتری یافت و به دلیل اینکه قرآن با خط بسیار ابتدایی عربی نوشته شده بود و فاقد حرکت و نقطه بود باعث شد که خواندن و درک قرآن دشوار شود، بنابر این در قرن ۴م اسلامی تصمیم بر این گرفته شد که قرائت‌های مختلف قرآنی را از هفت قاری اصلی جمع‌آوری کنند و برای هر قاری دو راوی قرار دادند تا قرآن را با دقت و با حرکت و نقطه بنویسند. و نتیجه این کار ۷ قرآن اساسی بود که هرکدام دو راوی داشت و همگی با حرکت و نقطه بود که با یکدیگر اندکی اختلاف داشتند.

قرآن نگاشته شده در قرن ششم هجری که درموزه رضا عباسی نگهداری می‌شود.

این کار در سال ۳۲۲ ه. ق. توسط خلیفه المقتدر سازماندهی شد و بالاخره انجام گرفت. دکتر شجاع الدین شفا در کتاب «پس از ۱۴۰۰»، سال برگ ۱۰۱ می‌نویسد: «در قرن چهارم هجری ابن مجاهد، یکی از فقهای بزرگ بغداد، به اتکاء حدیثی از پیامبر نظر داد که قرآن در هفت قرائت وحی شده‌است و هرچه جز آن باشد مخدوش است، و این نظر مورد تایید دستگاه خلافت نیز قرار گرفت. بدین ترتیب هفت قرائت مختلف از

قرآن که هرکدام از آنها به یکی از فقه‌های بزرگ قرون اول و دوم هجری در شهرهای مهم جهان اسلام ارتباط داده می‌شد در سال ۳۲۲ هجری توسط خلیفه المقتدر به رسمیت شناخته شد. بعد از آن در دو مرحله متوالی سه و چهار قرائت دیگر بر آن‌ها اضافه شد، بطوریکه سرانجام شمار قرائت‌های مجاز قرآن به چهارده رسید - که حافظ در غزلی که انتساب آن بدو مورد تردید است، مدعی از بردانستن همه آنها شده است -.

قرآن ز بر بخوانی، در چارده روایت عشقت رسد به فریاد، گر خود به سان حافظ

متن قرائتی برگزیده جامع دانشگاه الازهر که چاپ مصر رایج قرآن در جهان امروز بر اساس آن صورت گرفته است، منسوب به فقیهی بنام عاصم بن ابی النجود است. که در سال ۱۲۷ هجری در کوفه درگذشته است.

این قرائت‌های رسمی از این قرارند:

- نافع، از مدینه سال ۷۸۵/۱۶۹ - ابوعبدالله نافع بن ابی نعیم مدنی، مکتبی به «ابی رویم» می‌باشد. نافع اصلاً از اصفهان بود و در مدینه می‌زیست و در همانجا (به سال ۱۷۶ یا ۱۶۹) درگذشت، یادآوری کرده‌اند که وی قرآن را نزد ابومیمونه، «مولی ام سلمه»، همسر رسول خدا قرائت نموده است. روایان وی عبارتند از: ورش و قالون.
- ابن کثیر، از مکه سال ۷۳۷/۱۱۹ - (عبدالله بن کثیر مکی) از ایرانیانی بود که کسرای ایران او را با کشتی‌هایی که به یمن فرستاده بود برای فتح حبشه گسیل داشت. ابن کثیر مردی فصیح و بلیغ... بود. و از جمع صحابه عبدالله زبیر و انس بن مالک را درک کرده بود. روایان وی عبارتند از: بُزّی و قُنبل.
- ابو عمرو الاعلی، از دمشق سال ۷۷۰/۱۵۳ - ابوعمر بن علاء بصری وی اهل ایران بوده است و در میان قرآ سبعة از لحاظ کثرت اساتید و شیوخ قرائت، کسی به پایه او نمی‌رسد، و قرآن را در مناطق مختلفی مانند مکه و مدینه و بصره و کوفه بر استادان زیادی قرائت کرد. سیدحسن صدر، ابی عمرو را شیعی می‌داند. روایان قرائت وی عبارتند از: دوری و سوسی (وی ایرانی و اهل شوش بوده است)
- ابن عامر، از بصره سال ۷۳۶/۱۱۸ - وی در زمان عمر بن عبدالعزیز و قبل و بعد از آن، امام مسجد دمشق (جامع اموی) و قاضی و پیشوای آن دیار بوده و از معتمّرتین قرآ سبعة به شمار می‌رود. ابن عامر بنا به قول صحیح به سال ۱۱۸ هجری قمری در نود و نه سالگی از دنیا رفت. روایان قرائت ابن عامر عبارتند از: هشام و ابن ذکوان.
- حمزه، از کوفه سال ۷۷۲/۱۵۶ - حمزه بن حبیب زّیات کوفی حمزه اصلاً ایرانی است و زمان صحابه را درک کرده است و شاید برخی از آنها را دیده باشد. حمزه نیز مانند عاصم شیعی است و قرآن را بر امام صادق خوانده است. شیخ طوسی نیز حمزه را از یاران امام صادق (ع) شناسایی کرده است. در وجه ملقب شدن حمزه به «زّیات» می‌نویسند که وی با آوردن روغن از کوفه به حلوان و آوردن پنیر و گردو از حلوان به کوفه گذران زندگی می‌کرد.
- الکسائی، از کوفه سال ۸۰۴/۱۸۹ - وی از مردم سرزمین ایران بوده است و گویند در میهن خود در «طوس» یا «ری» درگذشت کرد. وی قرائت را چهار بار از حمزه دریافت کرد، به گونه‌ای که می‌توان به

قرائت او اعتماد نمود. کتابها و آثار فراوانی به کسائی منسوب است. راویان وی بر این پایه‌اند: حفص دوری و ابوالحارث.

- ابوبکر عاصم، از کوفه سال ۷۷۸/۱۵۸ - عاصم بن ابی النجود کوفی از مردم کوفه‌است، عاصم از قرآن هفتگانه و شیعی است و قرآن را بر ابی عبدالرحمن عبدالله بن حبیب سلمی شیعی - که از یاران علی بود... قرائت کرد. عاصم با یک واسطه گوینده قرائت علی است. به همین جهت گفته‌اند فصیح‌ترین قرائت، قرائت عاصم می‌باشد، زیرا وی قرئت ریشه دار آورده‌است. خوانساری در کتاب روضات الجنان در شرح احوال عاصم می‌نویسد: «وی پارساترین و پرهیزگارترین قرآ، و رأی او درست‌ترین آرا در قرائت به شمار می‌رود». قاطبة دانشمندان شیعی، قرائت عاصم را فصیح‌ترین قرائت دانسته‌اند. راویان وی بر این پایه‌اند: حفص و ابوبکر عیاش.
- احمد نیریزی که از نسخ نویسان نامی ایرانی است، در نزدیک ۳۰۰ سال پیش قرآنی را کتابت کرد که اختلاف قرائت قراء سبعة در حاشیه آن آورده شده‌است.